

O NAUCZANIU JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO
W POLSKIEJ SZKOLE ŚREDNIEJ
(NA PRZYKŁADZIE PROJEKTU DYDAKTYCZNEGO
UKRAINA – POZNAJ NAJBLIŻSZEGO SĄSIADA)

Mateusz Jastrzębski

Uniwersytet Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie

Streszczenie. Artykuł jest poświęcony nauczaniu języka ukraińskiego jako obcego w polskiej szkole ponadgimnazjalnej. Autor wskazuje na projekty dydaktyczne jako jedną z możliwości wprowadzania nauki tego języka do szkół średnich w Polsce. Szczegółowo omówiony został projekt *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada*, realizowany w Zespole Szkół nr 5 w Lublinie. Zwrócono szczególną uwagę na genezę, program oraz późniejszą ewaluację projektu.

Słowa kluczowe: język ukraiński jako obcy, projekt dydaktyczny, ewaluacja

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie funkcjonowania nauczania języka ukraińskiego jako obcego w systemie polskiej szkoły ponadgimnazjalnej. Dotychczas bowiem nauka języka ukraińskiego w tego typu szkołach (a w zasadzie w całym polskim systemie oświaty) ograniczała się do nauki języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej. W zdecydowanej mierze dotyczyło to szkół z ukraińskim językiem nauczania, do których uczęszczała młodzież należąca się do mniejszości ukraińskiej w Polsce. W latach 2009–2011 podjęto starania, by w szkołach ponadgimnazjalnych w Lublinie zaproponować uczniom naukę języka ukraińskiego jako dodatkowego języka obcego. Jednym z przykładów takich działań był projekt dydaktyczny pt. *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada*, realizowany w Zespole Szkół nr 5 im. Jana Pawła II w Lublinie (przy ul. Elsnera) od października 2010 r. do lutego 2011 r. Ów projekt był realizowany przez dwoje pracowników Zakładu Filologii Ukraińskiej UMCS na mocy umowy podpisanej między szkołą a Instytutem Filologii Słowiańskiej UMCS.

GENEZA PROJEKTU

Zanim dokładniej przedstawimy ten projekt dydaktyczny (poruszając różne jego aspekty), warto kilka zdań poświęcić jego genezie. Sam pomysł nauki języka ukraińskiego w szkołach ponadgimnazjalnych Lublina i Lubelszczyzny zrodził się przy okazji szerszej idei – idei promowania nauki języków słowiańskich w szkołach województwa lubelskiego, której pomysłodawcą był ówczesny wi-

cekurator oświaty w Lublinie Henryk Bogdan Wagner. Pierwszym etapem wcielania w życie tego pomysłu było podpisanie umowy o współpracy między Kuratorium Oświaty w Lublinie a Instytutem Filologii Słowiańskiej UMCS. Porozumienie to przewidywało wspólne działania obu instytucji na rzecz zwiększenia popularności języków słowiańskich (zwłaszcza rosyjskiego i ukraińskiego), przede wszystkim w szkołach ponadgimnazjalnych naszego regionu. Na marginesie pozostawiamy tu kwestię języka rosyjskiego, skupiając się oczywiście na języku ukraińskim. Pierwszą wspólną inicjatywą była lekcja otwarta języka ukraińskiego, przygotowana przez pracowników ZFU oraz studentów filologii ukraińskiej UMCS, która odbyła się w grudniu 2009 r. w murach II Liceum Ogólnokształcącego im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie (warto dodać, że ta szkoła także podjęła wówczas inicjatywę nauki języka ukraińskiego w ramach zajęć nadobowiązkowych). W czasie tego spotkania propozycję zorganizowania podobnej lekcji w swojej szkole zgłosił pan Marian Klimczak, dyrektor Zespołu Szkół nr 5 w Lublinie (zespół ten tworzą m.in. liceum ogólnokształcące i technikum gastronomiczno-hotelarskie). Dzięki temu lekcja otwarta języka ukraińskiego mogła zostać zaprezentowana młodzieży w kolejnej lubelskiej szkole. Warto dodać, że wpisała się ona w zorganizowany przez dyrekcję szkoły Dzień Technikum Gastronomiczno-Hotelarskiego, który był w całości poświęcony Ukrainie (m.in. konkurs wiedzy o Ukrainie oraz konkurs kulinarny – desery ukraińskie). Pozytywny odbiór przez młodzież z Zespołu Szkół nr 5 tej otwartej lekcji sprawił, że dyrekcja wyraziła chęć zorganizowania nauki języka ukraińskiego. Wspólnie wypracowaną przez dyrekcję szkoły i pracowników IFS formułą nauki stał się właśnie projekt dydaktyczny pt. *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada*.

PROJEKT UKRAINA – POZNAJ NAJBLIŻSZEGO SĄSIADA

Program tego projektu został ułożony przez pracowników ZFU we współpracy z dyrekcją placówki. Zajęcia obejmowały 30 jednostek lekcyjnych w układzie dwugodzinnym, raz w tygodniu. Układając program, zwrócono uwagę na łączenie nauki języka ukraińskiego z szeroko rozumianym kontekstem kulturowym, zarówno w odniesieniu do przeszłości, jak i czasów współczesnych. Wśród tematów zaproponowanych do realizacji w ramach projektu należy wymienić takie: prezentacja Ukrainy jako jednego z największych państw europejskich, Internet jako źródło informacji o Ukrainie, wybitni twórcy literatury i sztuki, wybitne postacie historyczne, obrzędowość, historia stosunków polsko-ukraińskich, szkolnictwo, architektura, turystyka. Zajęcia miały za zadanie wprowadzić uczestnika zajęć w świat Ukrainy, a także zapewnić mu nabycie podstawowych kompetencji komunikacyjnych.

Każde ze spotkań było podzielone na dwie 45-minutowe jednostki lekcyjne. Pierwsza z nich była poświęcona nauce języka ukraińskiego, druga zaś –

szeroko rozumianej kulturze ukraińskiej. Nauka języka była nastawiona na aspekt komunikacyjny – nabycie umiejętności przedstawienia się, użycia podstawowych zwrotów grzecznościowych czy nawiązania znajomości, poradzenia sobie w określonych sytuacjach na Ukrainie (pytanie o drogę, komunikacja, zakupy, choroba, szpital). Z uwagi na profil szkoły (gastronomiczno-hotelarski) większy akcent położono również na słownictwo związane z kuchnią i potrawami oraz szeroko pojętą turystyką. Druga lekcja, poświęcona zagadnieniom związanym z kulturą ukraińską, była zawsze urozmaicona wieloma prezentacjami multimedialnymi.

Warto jeszcze wspomnieć, że realizacja zajęć w ramach projektu dydaktycznego *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada* była możliwa dzięki przeznaczeniu tzw. godzin do dyspozycji dyrektora szkoły na potrzeby tego projektu.

Uczestnictwa w projekcie podjęło się 32 uczniów (podzielonych na dwie grupy), zarówno z liceum ogólnokształcącego, jak i technikum gastronomiczno-hotelarskiego. Projekt ukończyło 22 uczniów, co stanowi ponad 2/3 wszystkich uczestników. Warunkiem ukończenia projektu była praca zaliczeniowa, którą mógł być (do wyboru przez uczestnika) językowy test przyporządkowania, przygotowanie prezentacji multimedialnej bądź dialogu na wybrany przez siebie temat.

Na specjalnym spotkaniu podsumowującym projekt uczniowie otrzymali specjalne zaświadczenia-dyplomy potwierdzające jego ukończenie, podpisane przez dyrektora ZS nr 5 w Lublinie oraz przez dziekana Wydziału Humanistycznego UMCS. To podsumowujące spotkanie było częścią obchodów lubelskich Dni Tarasa Szewczenki. Uczniowie zaś sami mogli zaprezentować zdobyte przez siebie umiejętności.

EWALUACJA PROJEKTU

Po zakończeniu projektu uczniowie mieli możliwość wypełnienia anonimowej ankiety ewaluacyjnej. Ankieta została przygotowana przez dyrekcję szkoły (za wiedzą realizujących projekt), a jej zadaniem było sformułowanie opinii uczestników projektu o tym przedsięwzięciu. W ankiecie znalazły się zarówno pytania o charakterze zamkniętym, jak i otwartym. Uczestnikom projektu postawiono następujące pytania:

1. Wskaż dwa powody, dla których wzięłeś udział w projekcie.
2. Czy zajęcia spełniły Twoje oczekiwania w zakresie:
 - organizacji
 - poziomu merytorycznego
 - oczekiwanego efektu?
3. Wskaż korzyści wynikające z Twojego udziału w projekcie.
4. Co byś zmienił, gdybyś miał wpływ na program zajęć?

5. Oceń swoją aktywność wyrażoną frekwencją, realizacją ćwiczeń (skala 1–5).
6. Czy korzystałeś z materiałów na stronie internetowej szkoły?
Jeśli tak, to jak je oceniasz?
Jeśli nie, to dlaczego?
7. Gdybyś miał możliwość kontynuacji projektu, to jaki zakres tematów byłby w kręgu Twoich zainteresowań (turystyka, gastronomia, kultura, język, inne)?
8. Twoje uwagi.

Ankieta została wypełniona przez 19 uczniów spośród 22, którzy ukończyli projekt (co stanowi ponad 85%).

Przejdźmy zatem do krótkiego omówienia odpowiedzi uczestników projektu dydaktycznego „Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada” na poszczególne pytania ankiety ewaluacyjnej.

W odpowiedzi na pytanie pierwsze (wskaż dwa powody, dla których wziąłeś udział w projekcie) zdecydowanie najczęściej osób (po 12, co stanowi 63% ankietowanych) wskazało *chęć (możliwość) poznania kultury, tradycji, obrzędów, historii Ukrainy oraz chęć (możliwość) poznania języka ukraińskiego*. Dwie osoby (10,5%) odpowiedziały, że *chęć poznania swoich sąsiadów*. W odpowiedzi części ankietowanych (5 osób – 26%) można dostrzec, że już wcześniej mieli styczność z jakąkolwiek wiedzą na temat Ukrainy. Wśród powodów wzięcia udziału w projekcie znajdujemy odpowiedzi: *podoba mi się język ukraiński; moje zainteresowanie Ukrainą; poszerzenie wiedzy o kulturze słowiańskiej; chęć w przyszłości studiować filologię słowiańską; interesuję się historią wschodnich Słowian*. Należałoby postawić pytanie, czy są to już głębsze i wykrystalizowane zainteresowania uczniów czy też zostały wzbudzone dzięki lekcji otwartej języka ukraińskiego w tej szkole. Część osób (4, co stanowi 21%) jako główny powód podawała szeroko rozumianą ciekawość (*projekt jest ciekawy i warto wziąć w nim udział; zajęcia mogą być interesujące; ciekawość; nigdy nie brałam udziału w tego typu zajęciach*). Wśród pojedynczych motywacji udziału w projekcie znalazły się i takie: *zdobycie certyfikatu, zyskać doświadczenie; miło spędzić czas; zachęciły mnie osoby, które chciały wziąć udział w projekcie*.

Pytanie drugie ankiety ewaluacyjnej dotyczyło spełnienia oczekiwań uczniów wobec realizacji projektu w różnych jego aspektach. I tak, jeśli chodzi o aspekt organizacyjny zajęć, 18 osób (95%) odpowiedziało pozytywnie, zaś 1 (5%) – negatywnie. Podobnie oceniony został poziom merytoryczny zajęć – 18 odpowiedzi *tak*, 1 odpowiedź *nie do końca*. Znacznie bardziej zróżnicowane odpowiedzi padły przy ocenie oczekiwanego efektu realizowanego projektu. 13 osób (68%) odpowiedziało *tak*, 2 osoby (10,5%) – *nie*, 3 ankietowanych (16%) udzieliło odpowiedzi *średnio*, a 1 osoba (5,5%) – *nie wiem*. Tutaj nasuwa się pytanie o to, jaki efekt był oczekiwany przez uczniów. Czy jedynie udział w projekcie oraz poznanie języka i kultury najbliższego sąsiada czy też oczekiwali oni pewnej kontynuacji projektu bądź większego zastosowania praktycznego zdobytej wiedzy na temat Ukrainy?

W odpowiedzi na pytanie trzecie ankiety uczestnicy projektu mieli wskazać korzyści, wynikające z ich udziału w nim. Te odpowiedzi są również dość zróżnicowane. Najwięcej osób (15, co stanowi 79%) stwierdziło, że dzięki udziałowi w projekcie poznało kulturę ukraińską (respondenci używali tu też sformułowań: *poznałem/am kulturę, życie, tradycje, zwyczaje*), nieco mniej (14 osób, tj. 73,5% ankietowanych), że poznało podstawy języka ukraińskiego. Ankietowani w przeważającej większości używali właśnie sformułowania „podstawy języka”, trafiały się też zwroty: *poznałem/am podstawowe słówka, słownictwo, alfabet*. Wśród pozostałych odpowiedzi były już znacznie bardziej ogólne: po 2 osoby – *poznanie najbliższego sąsiada Polski, poszerzenie wiedzy o Ukrainie; miła atmosfera*. Wśród odpowiedzi, które pojawiały się jednokrotnie, były następujące: *czuję się pewniej w swych zainteresowaniach; poszerzyłam swoje horyzonty; poznanie ciekawych miejsc; duży napływ wiedzy; dowiedziałem się interesujących rzeczy*. Widać więc w odpowiedzi na to pytanie, że dwie najczęściej wymieniane korzyści pokrywają się z dwoma najczęściej podawanymi motywacjami (powodami) uczestniczenia w projekcie. Można więc wysnuć wniosek, że projekt *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada* spełnił oczekiwania większości jego uczestników.

Pytanie kolejne – czwarte – było sformułowane następująco: co byś zmienił, gdybyś miał wpływ na program zajęć? W odpowiedzi na tak postawione pytanie ankietowani najczęściej (8 osób – 42%) odpowiadali, że nic by nie zmienili. Jednak stosunkowo duża grupa osób (5 osób – 26%), modyfikując według swojego uznania program zajęć, położyłaby zdecydowanie większy nacisk na naukę języka. Troje uczestników projektu (tj. 16%) wskazało na konieczność zmiany terminu zajęć (zajęcia odbywały się w piątki w godzinach popołudniowych). Po 2 respondentów wprowadziłoby do programu zajęć testy sprawdzające oraz częstsze powtórzenia zrealizowanego materiału. Po 1 uczestniku zajęć wskazało na: *zbyt szybkie tempo zajęć; potrzebę prowadzenia bardziej interaktywnych zajęć oraz zmniejszenie ilości prezentacji*. Odpowiedzi uczestników pokazują konieczność większego skoncentrowania się na części językowej projektu oraz na kwestii utrwalania i sprawdzania nabytych umiejętności i kompetencji językowych.

W odpowiedzi na kolejne pytanie uczestnicy projektu w skali od 1 do 5 oceniali swoją aktywność wyrażoną przez frekwencję oraz realizację ćwiczeń. Najwięcej osób (7, tj. 37% ankietowanych) oceniło swoją aktywność na „4”, nieco mniej – 6 osób (31,5%) – na „3”, 4 osoby (21%) – na „2” i jedynie 2 osoby (10,5%) na najwyższą ocenę – „5”. Trzeba przyznać, że ocena własnej aktywności, której dokonali uczniowie, jest z jednej strony oceną krytyczną, ale z drugiej – stosunkowo obiektywną.

Pytanie szóste ankiety ewaluacyjnej dotyczyło korzystania z materiałów projektu na stronie internetowej szkoły. Nadmienić należy, że w porozumieniu z dyrekcją szkoły i na jej prośbę sukcesywnie, po każdym zajęciach, umieszczane były materiały – prezentacje multimedialne – dotyczące zrealizowanego za-

gadnienia z kultury Ukrainy. Pozytywnie na to pytanie odpowiedziało 9 uczniów (47%), zaś negatywnie 8 (42,5%). Dwie osoby (10,5%) nie udzieliły odpowiedzi na powyższe pytanie. Wśród osób, które odpowiedziały twierdząco, 6 osób oceniło materiały jako dobre i bardzo dobre; 1 osoba jako ciekawe. Dwie osoby wskazały na zbyt słaby transfer, jedna osoba wskazała, że materiały są przydatne przy nieobecności na zajęciach, zaś jedna zgłosiła zastrzeżenie, że nie zawierają one słownictwa poznawanego na zajęciach. W grupie osób, które nie korzystały z materiałów na stronie internetowej szkoły, większość (4 osoby) napisała, że wystarczyły im materiały otrzymywane na lekcjach (zajęciach), 2 osoby – że korzystają z innych źródeł, zaś 1 nie wiedziała, że materiały tam się znajdują.

Odpowiadając na przedostatnie pytanie, młodzież wskazywała zakres tematów, który znalazłby się w centrum jej zainteresowania w przypadku kontynuacji projektu. Najwięcej osób wskazało turystykę (14 osób), nieco mniej (10 osób) język, 5 osób opowiedziało się za tematyką związaną z kulturą, a 4 – z gastronomią. Wśród innych odpowiedzi znalazły się jeszcze dwie: *wycieczki na Ukrainę* oraz *wymiana młodzieży z Ukrainą*. Analiza odpowiedzi na to pytanie po raz kolejny potwierdza potrzebę poświęcenia większej uwagi kwestii nauki języka, być może kosztem pewnych zagadnień związanych z szeroko pojętą kulturą kraju naszego sąsiada. Nie powinna także dziwić duża ilość osób zainteresowanych tematyką turystyki, bowiem uczestnikami projektu byli uczniowie technikum gastronomiczno-hotelarskiego.

Końcowe pytanie ankiety ewaluacyjnej było pytaniem otwartym i dawało uczestnikom projektu możliwość zgłoszenia własnych uwag. Swoje propozycje zgłosiło 7 osób (tj. 37%), natomiast 12 ankietowanych (63%) pozostawiło puste miejsce. Wśród uczniów, którzy mieli swoje sugestie, odnotowano 4 propozycje zorganizowania wycieczki grupowej na Ukrainę. Jedna osoba zaproponowała organizację wycieczki po miejscach związanych z Ukrainą w Lublinie i na Lubelszczyźnie oraz podjęcie współpracy z Ambasadą Ukrainy w celu uzyskania pomocy w zakupie podręczników do nauki języka ukraińskiego. Oprócz wymienionych sugestii zanotowano także dwa komentarze: *było to ciekawe doświadczenie* oraz *nie było możliwości powtórzenia materiału na kolejnych zajęciach*.

Przeprowadzenie takiej ankiety ewaluacyjnej jest niezwykle cenne. Oprócz oceny zajęć projektowych daje też możliwość poznania oczekiwań uczestników projektu, co z kolei można wykorzystać przy kształtowaniu programu dalszej nauki w danej grupie. Wyniki ankiety pokazują, że założenia projektu dydaktycznego *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada*, czyli zapoznanie z kulturą ukraińską oraz nauka podstaw języka ukraińskiego, zostały zrealizowane. Jednocześnie uczestnicy projektu wskazali w ankiecie kierunki ewentualnych zmian w programie tego projektu. Wydaje się, że większy nacisk należałoby położyć na naukę samego języka, być może również wprowadzenie prostych zagadnień gramatycznych. Drugą wskazówką, wyłaniającą się z rezultatów ankiety, jest sygnalizowana przez uczestników projektu chęć wyjazdu na Ukrainę. Z całą pewno-

ścią bezpośredni kontakt z żywym językiem oraz spotkanie z kulturą i atmosferą Ukrainy mogłyby stać się impulsem zachęcającym do dalszej nauki tego języka.

Projekt dydaktyczny *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada*, realizowany w Zespole Szkół nr 5 im. Jana Pawła II w Lublinie, pokazał jedną z możliwości wprowadzania nauki języka ukraińskiego do szkoły ponadgimnazjalnej w Polsce. Ważny jest też aspekt poznawania naszych sąsiadów – ich języka, kultury, zwyczajów czy współczesnego życia. Daje to także możliwość przełamywania stereotypów funkcjonujących w społeczeństwie.

ON TEACHING UKRAINIAN LANGUAGE AT A POLISH HIGH SCHOOL
(BASED ON THE DIDACTIC PROJECT
THE UKRAINE – GET TO KNOW YOUR CLOSEST NEIGHBOUR)

Summary. The article deal with the issue of teaching Ukrainian as a foreign language at a Polish senior high school. The author indicates didactic projects as one of the possible forms of implementing this language in Polish high schools. The article includes a detailed description of a project called „*The Ukraine – Get to Know Your Closest Neighbour*”, implemented at the Group of Schools No. 5 in Lublin. The emphasis was placed on the origins, programme and subsequent evaluation of the project.

Key words: Ukrainian as a foreign language, didactic project, evaluation

**Ankieta ewaluacyjna:
projekt dydaktyczny *Ukraina – poznaj najbliższego sąsiada***

Adresatem ankiety są uczestnicy projektu. Ankieta jest anonimowa. Odpowiedzi pozwolą na sformułowanie opinii uczestników projektu o realizowanym przedsięwzięciu. Zostaną wykorzystane w kolejnych propozycjach dydaktycznych. Prosimy o udzielenie odpowiedzi.

1. Wskaż dwa powody, dla których wziąłeś udział w projekcie

.....
.....

2. Czy zajęcia spełniły Twoje oczekiwania w zakresie?

organizacji
poziomu merytorycznego
oczekiwanego efektu

3. Wskaż korzyści wynikające z Twojego udziału w projekcie.

.....
.....
.....

4. Co byś zmienił, gdybyś miał wpływ na program zajęć?

.....
.....
.....

5. Oceń swoją aktywność wyrażoną frekwencją, realizacją ćwiczeń.

Skala: 1 – 5

6. Czy korzystałeś z materiałów na stronie internetowej szkoły?

Jeśli TAK, to jak je oceniasz?

Jeśli NIE, to dlaczego?

7. Gdybyś miał możliwość kontynuacji projektu, to jaki zakres tematów byłby w kręgu Twoich zainteresowań?

– turystyka
– gastronomia
– kultura
– język
– inne

8. Twoje uwagi:

.....

Dziękujemy